

KESKKONNAAMET

Nõva-Osmussaare hoiuala kaitsekorralduskava 2010-2014

Keskkonnaamet, 2010.

Nõva-Osmussaare hoiuala kaitsekorralduskava 2010-2014. 33 lk.

Kaitstud kaitsekorralduskavade komisjonis: 29. aprill 2010

Kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori käskkirjaga nr

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
I Nõva - Osmussaare hoiuala üldiseloomustus	5
1.1. Hoiuala kirjeldus	5
1.2. Maa- ja veeala kasutus ning huvigrupid.....	5
1.2.1. Maaomand ning maa- ja veeala kasutus	5
1.2.2. Huvigrupid	6
1.3. Kaitsekord ja kaitse-eesmärk	7
II Hoiuala loodusväärtused	8
2.1. Elupaigatüübid	8
2.2. Liigid.....	9
2.2.1. Põhjataimestik.....	9
2.2.2. Põhjaloomastik.....	10
2.2.3. Kaitsealused soontaimed.....	10
2.2.4. Kalastik	11
2.2.5. Kahepaiksed.....	11
2.2.6. Linnustik	12
2.3. Kaitsealused üksikobjektid	13
III Kaitse-eesmärgid, neid mõjutavad tegurid ning vajalikud meetmed.....	14
3.1. Elupaigatüübid	14
3.2. Kaitstavad ja ohustatud liigid.....	15
3.3. Kaitseväärtuste koondtabel	18
IV Põhiväärtuste säilitamisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud tegevuste planeerimine 21	
4.1. Tegevuskava 2010-2014	21
4.1.1. Teadustöö ja seire	25
4.1.2. Maastike ja pool-looduslike koosluste hooldamis- ja taastamistööd.....	26
4.1.3. Metsanduslikud tööd.....	26
4.1.4. Loodusõppe- ja puhkemajanduslikud tööd	26
4.1.5. Infotahvlite koostamine, infotahvlite ja kaitseala tähistega paigaldamine ning hooldamine.....	27
4.1.6. Valitsemine ja järelevalve.....	28
4.1.7. Ettepanekud kaitse-eesmärkide, kaitsekorra ja välispiiri muutmiseks	29
4.1.7.1. Ettepanek Riguldi looduskaitseala moodustamiseks	29
4.1.7.2. Ettepanek hoiuala kaitse-eesmärkide ja piiri laiendamiseks.....	30
V Tegevuste tulemuslikkuse hindamine	31
Kasutatud kirjandus ja alal teostatud uuringud.....	32
Lisa 1.....	33

Sissejuhatus

Nõva-Osmussaare hoiuala paikneb Loode-Eestis ja hõlmab ulatusliku mereala Harjumaal Padise vallas ning Läänemaal Nõva ja Noarootsi vallas ning veidi maismaad Noarootsi vallas Riguldi, Kudani, Hara ja Telise külade rannikul.

Käesolev kaitsekorralduskava on koostatud 2007-2009. aastal läbiviidud rahvusvahelise looduskaitseprojekti „Tiivad vete kohal“ raames. Kava koostamisele eelnes Loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpide leviku kaardistamine Loode-Eesti rannikumeres, merelinnustiku ja maismaa haudelinnustiku inventuur. Kaitsekorralduskava eeltööna valmis inventuur hoiuala põhjaosa kalastikust.

Nõva-Osmussaare hoiuala inventeeritud teadlased on hinnanud selle üheks kõige mitmekesisema ning paremini säilinud elustikuga merealaks Läänemere idaosas.

Kaitsekorralduskava kirjeldab hoiuala loodusväärtusi, kaitse-eesmärke, võimalikke mõjutegureid ja neist tulenevaid kaitsemeetmeid. Hoiuala väärtuste kaitseks vajalikke tegevusi kirjeldab tegevuskava.

Siinset mereala ohustab eelkõige võimalik merereostus. Üks olulisemaid eesmärke mereala kaitsel on õlireostuse avastamise ning õnnetustele reageerimise suutlikkuse arendamine.

Kava autorid on tänulikud Eesti Maaülikooli teadlastele (Andres Kuresoole, Leho Luigujõe) ja Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi teadlastele (Georg Martinile, Markus Vetemaale) kaitsekorralduskava alusuuringute läbiviimise eest. Kaitsekorralduskava koostajad tänavad Ilona Lepikut, Eve Mägi ja Elle Puurmanni (Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regioonist) abi eest kaitsekorralduskava koostamisel.

Võimalike ohutegurite hindamisel on abi osutanud Merle Kuris (MTÜ-st Balti Keskkonnafoorum), keda kava koostajad tänavad LIFE-NATURE projekti „Merekaitsealad Läänemere idaosas“ raames väljatöötatud materjalide kasutamise võimaluse eest.

I Nõva - Osmussaare hoiuala üldiseloostus

1.1. Hoiuala kirjeldus

Nõva-Osmussaare hoiuala (Lisa 1) asub Loode-Eesti rannikul, kuuludes administratiivselt Lääne maakonda Nõva ja Noarootsi valda (21980 ha). Vaid väike osa hoiualast selle idapiiril, Keibu lahes, asub Harjumaal Padise vallas (186,6 ha). Hoiuala pindala on kokku 22 166,6 ha, millest veeposa moodustab 21 619 ha (98,7%) (Keskkonnaregistri andmetel).

Põhiline osa hoiualast paikneb merealal Noarootsi poolsaare Telise neemest Osmussaareni, ümber Osmussaare ja ida suunas Keibu küalani (Ristinina neemest lõunas). Hoiuala maismaaosa moodustavad väikesed rannikulõigud Telise neemelt piki Hara lahe rannikut kuni Riguldi küalani (nn Haversvi piirkonnani) ehk Riguldi jõe suudmeni.

Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 punkti 1 alapunktist 35 hõlmab kaitseala osa Nõva-Osmussaare linnualast ja lisa 1 punkti 2 alapunktist 260 osa Nõva-Osmussaare loodusalast.

Nõva-Osmussaare hoiuala on Tähtis Linnuala (IBA – *Important Bird Area*). Nõva-Osmussaare hoiuala koos Osmussaare maastikukaitseala ja Silma looduskaitsealaga on potentsiaalne rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala). Materjalid Haapsalu-Noarootsi Ramsari moodustamiseks on esitatud Keskkonnaaministeriumisse 2009. aasta mais.

1.2. Maa- ja veela kasutus ning huvigrupid

1.2.1. Maaomand ning maa- ja veela kasutus

Nõva-Osmussaare hoiuala maismaaosas (322 ha; 1,3 % hoiuala territooriumist) on tegemist põhiliselt eramaaga (315 ha), 5,3 ha on riigimaad ja 1,3 ha munitsipaalomandis. Vööla kanal, Riguldi jõe suudme lähistel ning Nõva ja Keibu lahe ääres (Spithami, Peraküla, Rannaküla ja Keibu külas) asuvad lautrikohad, mida kasutavad rannakalurid. Sadamatena on kasutuses Hara, Dirhami, Rannaküla ning Osmussaare sadam.

Seisevpuüniste ja suure avaga (üle 1 m) ääremõrdade traditsioonilised püügileasetamise kohad asuvad Hara lahes, Spithami küla all, Nõva lahes ja Keibu lahe läänepoolses servas. Populaarne lestapüügipiirkond paikneb Nõva ja Keibu lahes. Hara laht ja Riguldi jõe suue on sügisese veelinnujahi piirkond.

Veetranspordi ja -turismi seisukohalt leiab aktiivsemalt kasutamist Dirhami sadam. Viimast kasutatakse ühenduse pidamiseks Osmussaarega (suvekuudel 1500-2000 külastajat), jahisadamana ning vähesel määral kaubavedudeks. Dirhami sadamat kasutab hooajal 10-15

kutselist kalurit ning traalpüüdjad. Väikesadamatena omavad potentsiaali Rannaküla ja Hara sadam, mis on hetkel renoveerimata ning ei vasta Veeteede Ameti nõuetele. Rannaküla sadamat kasutab hooajal kuni 5 ja Hara sadamat kuni 10 kutselist kalurit (Läänemaa Rannakalanduse Seltsi 2009. a. andmetel).

Põhiline osa puhkajatest koondub suvekuudel Nõva ja Keibu lahe äärde, kus asub RMK Nõva puhkeala. Nõva ja Keibu lahte kasutatakse suveperioodil aktiivselt suplemiseks ning esimest ka surfamiseks. Suvekuudel ületab mere ääres olevate puhkajate arv nädalavahetusel 1000 inimese piiri, rahvarikkamatel nädalavahetustel ning suurürituste korral on seal mitu tuhat külastajat. Põõsaspea neeme ja Spithami küla ümbruse rannikumerd kasutatakse suvekuudel aktiivselt veemootorsõidukitega liiklemiseks (jetid, mootorpaadid).

Pool-looduslike koosluste taastamist on alustatud 2009. aastal Vööla kanali ning Hara sadama vahelisel rannikualal. Seoses püramiid-koerkäpa kasvukoha hooldamisega hoitakse kasutuses Hara küla tee ääres asuvat niitu.

1.2.2. Huvigrupid

Keskkonnaamet on Nõva-Osmussaare hoiuala valitseja. Keskkonnaameti eesmärgiks on tagada hoiuala loodusväärtuste säilimine.

Keskkonnainspektsiooni ülesanne on avastada ning ennetada keskkonnarikkumisi.

Veeteede Ameti huvi on meresõidu ohutuse tagamine ja veeteede nõuetekohane tähistamine.

Politsei- ja Piirivalveameti ülesandeks on merepiiri valvamine, merereostuse seire ja päästetööde korraldamine.

Päästeameti ülesandeks on tagada randa jõudnud õlireostuse likvideerimine.

Kaitseministeeriumi huvi on seotud õppuste ning laskeharjutuste läbiviimisega merel.

Muinsuskaitseameti ülesandeks on mere põhjas asuvate muinsuskaitseobjektide (laevavrakid) kaitse ja uurimine.

Mereuuringutega seotud teadusasutuste huvi on mereuuringute ja seire korraldamine. Teadlastest on Nõva-Osmussaare piirkonna uurimisest enam huvitatud geoloogid, merebioloogid, ornitoloogid, allveearheoloogid ja sõjaajaloolased.

Kohalike omavalitsuste (Noarootsi Vallavalitsus, Nõva Vallavalitsus, Padise Vallavalitsus) huvi on tagada piirkonna tasakaalustatud areng kõikide huvigruppide soove arvestades.

Läänemaa Rannakalanduse Seltsi huvi on traditsioonilise rannakalanduse elavdamine ning sellega seotud alternatiivsete tegevuste arendamine (nt mereturism, lautrikohtade korrastamine).

Turismiettevõtjad on huvitatud mereturismi võimaluste mitmekesisistumisest. Merega seotud harrastuste viljelejad (purjetajad, surfajad, kaatrite omanikud) huvi on vastavate turismiharude arendamine.

Sadamate ja lautrikohtade omanikud on huvitatud puhkemajanduse, mereturismi ja rannakalanduse tasakaalustatud arendamisest (ligipääsud lautrikohtadele, lautrikohtade korrashoid).

Noarootsi, Riguldi ja Nõva Jahi- ja Kalameeste Seltside huvid on seotud veelinnujahi ja harrastuskalapüügi võimalustega. Jahiseltside ülesandeks on väikekiskjate arvukuse reguleerimine (rebane, kährik, mink) hoiuala maismaaosas.

Maaomanike huvi on rannikualade heaperemehelik kasutamine.

Riigimetsa Majandamise Keskuse huvi ja ülesanne on külastuse korraldamine, mis tähendab nii külastusobjektide planeerimist, hoolduse korraldamist ja hooldust kui ka külastajate seiret.

1.3. Kaitsekord ja kaitse-eesmärk

Nõva-Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärk on:

1. EL Loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide – veeluste liivamadalate (1110), liivaste ja mudaste pagurandade (1140), laiade madalate lahtede (1160), väikesaarte ning laidude (1620), rannaniitude (1630*), püsirohttaimestuga liivarandade (1640), kadastike (5130) ning alvarite (6280*) kaitse.
2. EL Loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikide ja Linnudirektiivi I lisas nimetatud liikide ning I lisas nimetatud rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Liigid, kelle elupaika kaitstakse, on: merivart (*Aythya marila*), aul (*Clangula hyemalis*), mustvaeras (*Melanitta nigra*), sõtkas (*Bucephala clangula*), kassikakk (*Bubo bubo*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), hahk (*Somateria mollissima*), jääkoskel (*Mergus merganser*), rohukoskel (*Mergus serrator*), mustlagle (*Branta bernicla*), tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), soo-loorkull (*Circus pygargus*), nõmmekiur (*Anthus campestris*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), hallhüljes (*Halichoerus grypus*), karvane maarjalepp (*Agrimonia pilosa*), nõmmnelk (*Dianthus arenarius ssp. arenarius*).

Hoiuala kaitsekord on määratletud Looduskaitseaduse peatükkide 3 „Kaitse korraldamine“ ja 5 „Hoiualad“ sätetega. Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või vastava teatise menetlemisel.

Nõva-Osmussaare hoiuala on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 16. juuni 2005. a. määrusega nr 144 „Hoiualade kaitse alla võtmine Harju maakonnas“ ja Vabariigi Valitsuse 28. veebruari 2006. a. määrusega nr 59 „Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas“.

Hoiuala valitseja on Keskkonnaamet.

II Hoiuala loodusväärtused

2.1. Elupaigatüübid

Kaitstavatest elupaikadest esineb Nõva-Osmussaare hoiuala merealal neli EL Loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüpi: veealused liivamadalad (1110), mõõnaga paljanduvad liivased ja mudased pagurannad ehk laugmadalikud (1140), laiad madalad lahed (1160) ning karid (1170).

Veealused liivamadalad (1110). Selle tähenduses käsitletakse eeskätt liivase või kruusase põhjaga madalmerd kuni taimeistiku alumise leviku piirini. Leetseljakud on tavaliselt taimedeta või asustatud väga hõredalt, peamiselt soontaimede ja mändvetikatega. Suuremad liivamadalad jäävad rannikumeres Hara lahte ning Telisna neeme ja Hara neeme vahelisesse merre. Avamerel on kõige suurem liivamadalik hoiuala lääneosas ning Osmussaare ja Põõsaspea neeme vahel Kuna tegemist on aktiivsete põhjadega elupaigatüübiga, siis on sessiilne ehk kinnitunult elav põhjaloomastik tavaliselt suhteliselt liigivaene. Tüüpilisemateks loomaliikideks antud piirkonnas on balti lamekarp (*Macoma baltica*), liiva-uurikkarp (*Mya arenaria*) ja südakarp (*Cardium edule*). Hoiuala piires esineb veealuseid liivamadalaid ligi 4000 ha suurusel alal.

Liivased ja mudaseid pagurannad (1140). Need on rannikul tugevate tuultega paljanduvad ulatuslikud liiva- ja mudarannad. Hoiualal on suurimad laugmadalikud Telisna neemest kuni Hara laheni, Rooslepa rannas, Keibu lahes ja Osmussaare lõunaosas. Lainetuse eest kaitstud randadel levib ohtralt pilliroogu, meri-mugulkõrkjat, karedat kaiselt, kamm-penikeelt ning tähkjat vesikuuske. Kaladest elavad selles elupaigas nurg, ogalik ja särg. Hoiuala piires esineb liivaseid ja mudaseid pagurandasid ligi 1000 ha suurusel alal.

Laiad madalad lahed (1160). Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad lainetuse eest üsna hästi kaitstud madalaveelised lahed ja abajad. Lahtede põhi on tavaliselt pehme – kaetud liiva või saviga, ja enamasti rikkalikult taimeistunud. Mitmekesise põhjaelustiku tõttu leiab sellistest lahtedest toitu palju eri liike linde. Hoiualal esineb see elupaigatüüp Hara lahes ligi 30 ha suurusel alal.

Karid (1170). Karid on merepõhjast märgatavalt kõrgemale ulatuvad veealused rahnuderikkad või aluspõhjakiivimeist merepõhjakõrgendikud, mis paguvee ajal võivad ulatuda üle vee pinna. Suurimad karid hoiualal asuvad Osmussaare ümber ja Toomanina lähedal. Põhjataimeistiku moodustavad peamiselt erinevad pruun- ja punavetikate kooslused. Selgrootutest võib leida kividel vetikate vahelt ja sügavamatest piirkondadest söödavat rannakarpi (*Mytilus edulis*) ja rändkarpi (*Dreissena polymorpha*). Karid on olulised veelindude toitumisalad. Kalastik võib olla liigirikas – siit võib leida lesta, emakala, kammeljat, merisiiga, nolgust. Karide seisund on praegu hea. Need tähelepanuväärsed rannikumoodustised vees muutuvad lähiaastakümneil maakerke tingimustes veelgi efektsemaks. Hoiuala piires esineb karisid 2280 ha suurusel alal (Martin, 2008).

Hoiuala rannikumeri on toitumisalaks I kaitsekategooria liigile merikotkale (*Haliaeetus albicilla*).

Maismaale jäävatest elupaigatüüpidest on hoiualal esindatud väikesaared ja laiud (1620), püsirohttaimestuga liivarannad (1640), rannaniidud (1630*), kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210), alvarid (6280*), ja liigirikkad madalsood (7230).

Väikesaared ja laiud (1620). See elupaigatüüp (inventeeritud 20,2 ha) on oluline eeskätt lindude pesitsus- ja puhkepaigana ning hüljeste lesilana. Hoiualale jääb kaks suuremat laidu – pikliku kujuga Pajgrundet ja metsane Kronnsaar (Hovsgrundet) ning veel kaks nimetut väikest laidu, mis asuvad Riguldi jõe suudmes. Kõrge veeseisu ja tugevate tuultega on laiud üleujutatavad.

Need on tähtsad lindude, eelkõige kurvitsaliste peatus- ja pesitsuspaikadena.

Rannaniidud (1630*). Need on madalakasvuliste taimedega looduslikud või pool-looduslikud rohumaad. Rannaniidud esinevad peaaegu tervel hoiualale jääval maismaa-alal (183 ha). Telise ja Vööla vaheline rannik on viimase poole sajandi jooksul olnud ilma põllumajandusliku kasutusega. Siinsed kunagised rannaniidud on roostunud ning võssa ja metsa kasvanud. Hara lahe ääres Ogerna peakraavi ümbruses ning ka põhjapoolse Norbyni välja on kunagi laiunud rannaniidud, mis on kohati veel aimatavad ja taastatavad. Siit on leitud haruldast püramiidkoerakäppa (*Anacamptis pyramidalis*), mis on selle liigi ainuke kasvukoht Mandri-Eestis. Rannaniidud on elupaigaks ka arvukale rannikulinnustikule, sh kaitstavatele kurvitsaliste liikidele.

Kohati esineb hoiuala rannikul püsirohttaimestuga liivaranda (1640) (3 ha). Taimkate on seal sageli hõre, kohati paljandub ulatuslikke liivaalaseid, kuhjub adruvalle ja muud mereheidist.

Kadastikud (5130) (12 ha), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210) (13,5 ha) ja lood (6280*) (15,5 ha) esinevad Riguldi rannikul. Need kooslused on hetkel hooldamata.

Liigirikkad madalsood (7230). Liigirikkaid madalsoid on hoiualal 0,38 ha ja see väike soola asub Riguldi jõest lõunas Norrby külaga kohakuti jääval rannikualal.

2.2. Liigid

2.2.1. Põhjataimestik

Nõva-Osmussaare hoiuala merepiirkonnast tehti 2007.a. inventuuri käigus kindlaks 33 taksonit põhjataimestikku. Kõige arvukam liikide poolest oli pruunvetiktaimede rühm 8 liigiga. Samuti olid arvukad mändvetikad 7 liigiga. Suhteliselt kõrge oli ka õistaimede osakaal (6 liiki) ja rohevetika liikide arvukus (5 liiki). Suurima biomassiga esinevad piirkonnas pruunvetikad, neist kaks liiki – niitjas efemeerne *Pilayella littoralis* ja mitmeaastane põisadru (*Fucus vesiculosus*) moodustavad kogu põhjataimestiku biomassist tervelt 36%, pruunvetikad kokku aga kuni poole kogu biomassist, mis on iseloomulik ka Väinamere piirkondadele.

Ka suhteliselt kõrge mändvetikate osakaal on iseloomulik sellele mereosale, sest liivased merepõhjad loovad neile soodsa kasvukoha. Kuna mändvetikaid peetakse Läänemeres ohustatud taimede rühmaks, on nende arvukas esinemine siinses mereosas huvipakkuv (esindatud olid kõik meie vetest seni leitud liigid). Kõige suurema biomassiga olid esindatud kare mändvetikas

(*Chara aspera*) ja sile määndvetikas (*Chara connivens*) ning katvuse ja biomassi poolest olid parimad paigad lainetuse eest enam kaitstud hoiuala lõunaosas, aga ka Osmussaare lõunarannik.

Läänemere rannikumere ökosüsteemi üheks võtmeliigiks ja keskkonnaseisundi indikaatoriks peetakse põisadru, kuna muutused tema sügavuslevikus peegeldavad muutusi keskkonna seisundis ning samal ajal on see liik elupaiga modifitseerija, võimaldades paljude teistegi elustikuliikide esinemist. Põisadru esines suure katvusega Osmussaare rannikul, Nõva ja Keibu lahtedes ja Dirhami piirkonnas, kus biomass oli kõrgeim (ületas 4000 g/m²).

Teiseks võtmeliigiks osutus agarik (*Furcellaria lumbricalis*), olles elupaiga modifitseerijaks sügavusvahemikus, mis jääb põisadrust allapoole, vahemikku 4-10 m. Liigi kinnitunud vorm esines hoiuala lääneosas.

Nii kõvadel kui pehmetel põhjadel oli suurim liikide arv ja katvus sügavusvahemikus 2-6 m.

2.2.2. Põhjaloostik

Hoiuala põhjaloostik on äärmiselt mitmekesine, viimase inventuuri käigus leiti siin 43 erinevat taksonit (Martin, 2008). Domineerivad balti lamekarp (*Macoma balthica*) pehmetel põhjadel ja söödav rannakarp (*Mytilus trossulus*) kõvadel põhjadel. Kõrgeim liigiline mitmekesisus madalamal sügavusel on seotud põhjataimestiku kooslustega. Rikkaliku taimestikuga alasid iseloomustavad kirpvähid, teod ja putukate vastsed. Taimestikuta liivastel põhjadel esineb arvukalt pudemetoitelisi vähilaadseid, mis on eriti iseloomulik Loode-Eestile.

Domineerivad liigid on veel tavaline tõruvähk (*Balanus improvises*), söödav südakarp (*Cardium edule*), lamekeermene vesitigu (*Hydrobia ulvae*), liiva-uurikkarp (*Mya arenaria*); lisaks kakandilised, surusääsklased, perekond *Gammaruse* liigid, kaasaarvatud võõrliik *G. tigrinus*, keda leidis siin ohtralt.

2.2.3. Kaitsealused soontaimed

Kaitsealustest taimeliikidest kasvavad hoiualal I kaitsekategooria liik rohekas õõskeel (*Coeloglossum viride*), mille esinemist viimastel aastatel registreeritud pole; II kaitsekategooria liigid karvane lippernes (*Oxytropis pilosa*), soohiilakas (*Liparis loeselii*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*) ja püramiid-koerakäpp (*Anacamptis pyramidalis*) ning III kaitsekategooria liigid suur käöpõll (*Listera ovata*), rohekas käokeel (*Platanthera chloranta*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*), harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), hall käpp (*Orchis militaris*) ja nõmmnelk (*Dianthus arenarius ssp. arenarius*), kusjuures nõmmnelgi täpne kasvukoht pole teada.

Püramiid-koerakäpp on Eestis haruldane liik, kasvades Mandri-Eestis vaid Hara lahe ümbruses. Põhiline kasvukoht asub 0,8 ha suurusel alal, ent potentsiaalne ala on siiski suurem (ca 55 ha), ulatudes kuni Riguldini. Üksikuid liigi isendeid on leitud ka põhileiukohast eemal. Olulisemad kasvukohad on ümbritsetud aiaga. Põhileiukohas on taastatud niitu, liigi säilimine eeldab seiret ja rannaniidu edasist hooldust. Liigi kaitseks on koostatud liigi tegevuskava (H. Ojaste, 2004; ei ole kinnitatud).

Karvane lippernes kasvab Vööla mere piirkonnas. Eelistab päikesepaistelisi kuivi kruusaseid kinke.

Soohiilakas ja harilik muguljuur esinevad rannaniitudel, kus nende kasvukohtade säilimiseks on vajalik niitude hooldamine (niitmine või karjatamine) ja loodusliku veerežiimi tagamine.

Karvane maarjalepp hoiualal ei esine ja tema nimetamine kaitse-eesmärkides on ekslik.

2.2.4. Kalastik

Kõige kalarikkamad piirkonnad Nõva-Osmussaare hoiualal on Osmussaare rannikumeri ning Hara laht. Kõige tähtsamad töõnduslikud püügikalad on lest, räim, kilu ja tuulehaug, siig ja meriforell. Kalurite poolt on hoiuala vetes püütud veel hõbekokre, lõhet, vikerforelli, ahvenat, vimba, teibi, särge, latikat, lutsu, emakala, kammeljast, suurt tobiast, kiiska, turska ja angerjat.

TÜ Eesti Mereinstituut on teinud katsepüüke Osmussaare rannikumeres ning hoiuala kõrval asuval Neugrundi madalikul (Vetemaa, 2008). Siinne kalastik on tüüpiline külmaveelistele ja lainetusele avatud piirkondadele. Kahe tähtsama töõnduskala (lest, räim) järel on katsepüükides tavalisemad tursk, merivarplane, emakala ning võldaslased.

Loodusdirektiivi lisades nimetatud kalaliikidest esinevad Osmussaare piirkonnas merisiig (Loodusdirektiivi V lisa), võldas (Loodusdirektiivi II lisa), jõesilm (Loodusdirektiivi II, V lisa) ning lõhe (Loodusdirektiivi II, V lisa). Hoiuala vetes esinevad looduskaitseks olulistest kalaliikidest veel Eesti Punases Raamatus „määratlemata” kategoorias nimetatud nolgus, meripühvel, merihärg ja suur tobias ning Berni konventsiooni III lisas nimetatud väike mudil, pisimudil ja nolgus.

2.2.5. Kahepaiksed

Hoiuala vahetus naabruses asub Hara kõre (*Bufo calamita*) püsielupaik. Uuendatavas liigi tegevuskavas on Hara püsielupaiga läheduses olev Nõva-Osmussaare hoiualale jääv Hara rannaniit määratletud kõre potentsiaalse elupaigana ning seetõttu on siin rannaniidu hooldamine liigikaitseks oluline.

Kaart 1. Rannaniitude tähtsus tulenevalt kõre püsielupaigast (väljavõtte kõre tegevuskavast).

Samas piirkonnas on registreeritud ka tiigikonna (*Rana lessonae*) väike isoleeritud asurkond. Tegemist on Loodusdirektiivi IV lisa liigiga, mille levikut hoiuala piires pole uuritud. Vajalik on nii liigi leviku kui ka geneetiline uuring, et selgitada asurkonna päritolu ning kaitse vajadus. Tegemist võib olla asurkonnaga, mis ei põlvne mujal Eestis levinud tiigikonna asurkondadest.

2.2.6. Linnustik

Nõva-Osmussaare hoiuala asub arktiliste veelindude ja kurvitsaliste Ida-Atlandi rändeteel. Kevadel ja sügisel rändab siit läbi 1,5 - 2 miljonit veelindu. Hinnanguliselt moodustab see vähemalt 20% Läänemeresel rändavatest vee- ja rannikulindudest. 2004. aasta sügisel läbi viidud rändevaatlustel (Ellermaa & Pettay, 2005) loendati Põõsaspea neemelt 1,6 miljonit veelindu, kellest arvukamad olid mustvaeras (597000 is.), aul (431000 is.), valgepõsk-lagle (145 000 is.) ning viupart (132 000 is.). Põõsaspea neeme ja Osmussaare vahelisest “pudelikaelast” rändab läbi 50-95% mustvaera, 30-65% punakurk-kauri ning 40-50% valgepõsk-lagle Loode-Euroopa asurkonnast.

Hoiuala kaitsekorralduskava eeltööna valminud linnustiku inventuur (Kuresoo & Luigujõe, 2008) hindab Loode-Eesti meremadalikke aulide tähtsaimaks talvitusalaks Läänemere põhjaosas. Aulide talvitumiskogumid küündivad kuni 50 000 isendini. Juulis-augustis on hoiuala oluline koondumissala hahale, kelle sulgimiskogumite suuruseks hinnatakse 5000 isendit. Kesksuvel moodustavad suuremaid sulgimiskogumeid hoiualal lisaks hahale veel kalakajakas (2000 isendit) ning tõmmuvaeras (1000 is.).

Kaitsekorralduslikult kahe olulisema rändveelinnu (auli, haha) arvukus hoiualal on viimase kümnendi jooksul vähenenud ligikaudu kaks korda.

EL Linnudirektiivi I lisa liikidest esinevad hoiualal läbirändel punakurk- ja järvekaur, sarvikpütt, hüüp, must-toonekurg, laulu- ja väikeluik, valgepõsk-lagle, kirjuhahk, väikekoskel, herilaseviu, merikotkas, roo-, välja- ja soo-loorkull, kalakotkas, väike- ja rabapistrik, täpikhuik, rukkirääk, sookurg, naaskelnokk, rüüt, tutkas, vöötsaba-vigle, mudatilder, veetallaja, väikekajakas, räusk, tutt-, rand-, jõgi- ja väiketiir ning sooräts. Haudelindudena esinevad tutt-, rand-, jõgi- ja väiketiir, nõmmelõoke, punaselg-õgija ning vööt-põõsalind.

Riguldi jõe suue ning Haversvi rannik on üks tähtsamaid kurvitsaliste rändeaegseid peatuspaiku Eestis, kus juulis-augustis peatub korraga kuni 1000 kurvitsalist (T. Valkeri ja A. Veide loendusandmed). Arvukamad kurvitsalised on soorüdi (950 isendit), liivatüll (300 is.), kiivitaja (200 is.), värbrüdi (180 is.), tutkas (120 is.), plütt (115 is.) ja veetallaja (110 is.) (Ojaste 2002, vaatlused Läänemaa Linnuklubi kodulehel).

2009. aastal viis Läänemaa Linnuklubi Nõva-Osmussaare hoiuala maismaa osal läbi kaitstavate haudelindude inventuuri, mille käigus registreeriti seitsme III kaitsekategooria linnuliigi pesitsemine. Kadastiku ulatusliku esinemise tõttu hoiualal on kaitstavatest liikidest arvukaimad pesitsejad punaselg-õgija (minimaalselt 31 paari) ja vööt-põõsalind (min 12 paari), kes on ühtlasi EL Linnudirektiivi I lisa liigid. Kaitsealustest kurvitsalistest pesitsevad hoiualal punajalg-tilder (vähemalt 5 paari), randtiir (min 3 paari), liivatüll (min 2 paari) ja väiketüll (min 1 paar). Lisaks esineb haudelinnuna vähemalt 1 paar ristparte.

2.3. Kaitsealused üksikobjektid

Nõva-Osmussaare hoiualal asub 3 kaitstavat looduse üksikobjekti. Noarootsi poolsaarel Kudani külas asub graniitgneissist koosnev Järvekivi, mille ümbermõõt on ligi 19 meetrit. Osmussaare läänerannikul asub Osmussaare I rahnuderühm ning saare lõunatipus madalas rannikumeres Osmussaare II rahnuderühm. Kaks viimati nimetatud üksikobjekti on gneissbretša rahnude kogumikud. Üksikobjektide kaitsetsoon on 50 meetrit.

III Kaitse-eesmärgid, neid mõjutavad tegurid ning vajalikud meetmed

3.1. Elupaigatüübid

Elupaikade kaitse ja soodsa seisundi tagamise kaudu tagatakse hoiuala kaitse-eesmärgiks seatud liikide kaitse.

Veelused liivamadalad (1110) ja laiad madalad lähed (1160)

Kaitse-eesmärgiks on elupaiga säilimine soodsas seisundis senises ulatuses.

Ohuteguriks on merereostus, suuremahulised süvendustööd ning põhjasetete kaadamine.

Vajalikud kaitsemeetmed on õlireostuse seire ja tõrje võimekuse arendamine, keskkonnamõjude hindamine süvendus-, kaadamis- ja muude ehitustööde eel merealal elupaigatüüpide esinemisalal ja nende lähistel.

Liivased ja mudased pagurannad (1140)

Kaitse-eesmärgiks on elupaiga säilimine soodsas seisundis senises ulatuses.

Ohuteguriteks on merereostus, eutrofeerumisest ja karjatmise puudumisest tingitud kinnikasvamine. Looduslikest teguritest mõjutavad pagurandu tugevad tormid.

Vajalikud kaitsemeetmed on õlireostuse seire ja järelevalve; karjatamise taastamine kinnikasvanud ranna-aladel.

Karid (1170)

Kaitse-eesmärgiks on elupaiga säilimine soodsas seisundis senises ulatuses.

Karide puhul on peamiseks ohuteguriks võimalik merereostus ning avamere tuuleparkide rajamine. Meremadalatel asuvatele karidele on järgneva 10 aasta jooksul kasvavaks potentsiaalseks ohuks tuuleparkide rajamine. Väikese sügavuse ning kõva merepõhja tõttu eelistatakse karide alasid sageli tuuleparkide asukoha planeerimisel.

Vajalikud kaitsemeetmed on õlireostuse seire ja järelevalve, põhjalik keskkonnamõjude hindamine meretuuleparkide rajamisel.

Mereelupaikade kaitsega tagatakse ühtlasi merikotka ja veelindude elupaikade kaitse.

Väikesaared ja laiud (1620)

Kaitse-eesmärgiks on elupaiga säilimine soodsas seisundis senises ulatuses.

Ohuteguriteks on merereostus, kinnikasvamine (roostumine, võsastumine).

Vajalikud kaitsemeetmed on õlireostuse seire, järelvalve ja laidude hooldus (niitmine, pilliroo lõikamine).

Rannaniidud (1630) ja püsirohttaimestuga liivarannad (1640)

Kaitse-eesmärgiks on elupaiga säilimine soodsas seisundis senises ulatuses.

Rannaniitude puhul on peamiseks ohuteguriks kinnikasvamine, võimalikuks ohuteguriks küllastamisest tingitud elustiku häirimine. Püsirohttaimestuga liivarandade puhul on potentsiaalseks ohuteguriks liigne tallamine.

Vajalikeks meetmeteks on karjatamise taastamine, võsa ning roostiku eemaldamine. Rannaniitude hooldamisega luuakse sobivad tingimused ka rannikulinnustikule, sh kaitsealustele liikidele. Häirimise vähendamiseks on otstarbekas suunata inimesed rannikule kindlatest kohtadest (nt munitsipaalomandisse kuuluvalt kinnistult Riguldi rannikult), et vähendada juhuslikku liikumist mujal.

Kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210) ja lood (6280*)

Kaitse-eesmärgiks on elupaikade säilimine soodsas seisundis senises ulatuses. Kadastike ja niiduelupaikade kaitsega säilitatakse elupaiku kaitstavatele taime- ja linnuliikidele, sh Linnudirektiivi I lisa liikidele punaselg-õgijale (*Lanius collurio*), vööt-põõsalinnule (*Sylvia nisoria*) ja nõmmelõokele (*Lullula arborea*).

Peamiseks ohuteguriks on niidualade kinnikasvamine, võsastumine.

Vajalikeks kaitsemeetmeteks on võsa raiumine ja karjatamine ning kadastikest mändide jm puude väljaraie.

3.2. Kaitstavad ja ohustatud liigid

Püramiid-koerakäpp

Kaitse-eesmärgiks on elujõulise populatsiooni säilimine senises kasvukohas.

Ohuteguriteks on kasvukohtade kinnikasvamine (võsastumine), metssigade kahjustused, potentsiaalselt on ohuteguriks õitsevate taimede korjamine.

Vajalikuks kaitsemeetmeks on populatsiooni seire, valgustingimuste parandamine kasvukohtades (niitmine, võsa raiumine, männinoorendike harvendus- ja valgustusraie) ning maaomanike teavitamine. Püramiid-koerakäpa kasvukohad tuleb taastada eelkõige kohtades, kus on tagatud poolloodusliku koosluse jätkusuutlik hooldamine.

Soohiilakas ja muguljuur

Kaitse-eesmärgiks on leviala säilitamine.

Ohuteguriteks on kasvukohtade kinnikasvamine (roostumine, võsastumine), metssigade kahjustused, veerežiimi muutused, potentsiaalselt on ohuteguriks õitsevate taimede korjamine.

Vajalikuks kaitsemeetmeks on populatsioonide seire, elupaikade taastamine ja hooldamine (niitmine, karjatamine, võsa raiumine, männinoorendike harvendamine) ning maaomanike teavitamine.

Karvane lipphernes

Kaitse-eesmärgiks on leviala säilitamine.

Ohuteguriks on võsastumine, kasvukoha kahjustamine teehooldus- ja muude tööde käigus, potentsiaalseks ohuteguriks on taimede korjamine.

Vajalikuks kaitsemeetmeks on vajadusel võsaraie ja teeservade niitmine pärast viljumist, inimeste teavitamine korjamiskeelust.

Kaitsealused kalaliigid (merisiig, jõesilm, lõhe, võldas)

Kaitse-eesmärgiks on nende liikide püsiv esinemine hoiuala rannikuvetes.

Kõigi kalaliikide puhul on ohuteguriks mere ökoloogilise seisundi halvenemine. Eesti Mereinstituudi teadlaste hinnangul ei ole lokaalseid kaitsemeetmeid nende liikide kaitseks võimalik rakendada.

Kõre

Eesmärgiks on Hara kõre asurkonna levik hoiuala rannaniidualadele.

Vajalikuks kaitsemeetmeks on rannaniidu hoolduse taastamine, vajadusel sigimiseks sobivate veekogude puhastamine, karjatamise alustamine. Vajalik on piisav karjatamiskoormus, mis tagab kõre sigimiseks vajalikud madala taimestuga veekogud ning toitumiseks sobivad madalmurused niidualad.

Haudelinnud

Eesmärgiks on kaitstavate kurvitsaliste ning vööt-põõsalinnu ja punaselg-õgija populatsioonide säilimine vähemalt praeguses arvukuses.

Ohuteguriks on poollooduslike koosluste kinnikasvamine ja pesitsusaegne häirimine.

Vajalikuks kaitsemeetmeks on niitude karjatamine või niitmine, võsa- ja roolõikus, kadastike harvendamine ning puude väljaraie kadastikest.

Rändel olevad linnud

Kaitse-eesmärgiks on läbirändavate veelindude stabiilne arvukus või arvukuse suurenemine.

Ohuteguriks on toitumistingimuste halvenemine ning merereostus veelindude peamistes koondumiskohtades. Haversvi rannas Riguldi jõe suudmealal on oluliseks ohuteguriks rändeaegne häirimine ja jaht.

Kaitsemeetmeks on merereostuste tulemuslik avastamine, valmisolek õlireostuse likvideerimiseks ning kaasaegse meetodikaga rändeloenduste (võimalusel ka radarvaatluste) korraldamine. Kuna läbirändavate veelindude arvukus ja paiknemine on eri aastatel väga erinev, on vajalik läbi viia merelinnustiku kordusinventuur. Võimalusel tuleb eelistada radarvaatlusi visuaalse vaatluse asemel. Radarvaatluste tegemine võimaldab ajaliselt ja ruumiliselt lindude liikumist täpsemalt dokumenteerida ning vähendada vaatlejast ning ilmastikutingimustest tingitud loendusviga. Oluline on lennuloenduse korraldamine kesktalvisel perioodil, et hinnata auli talvituva asurkonna suurust. Nimetatud liigi arvukus Läänemerel on kiiresti vähenemas.

Lindude häirimise vältimiseks tuleb rändeajal kogu Eesti mastaabis olulises kurvitsaliste peatumiskohas, milleks on Haversvi rand Riguldi rannikul koos lähedal paiknevate laidudega, kehtestada jahipiirang rände tippajal (kuni 10. septembrini). Hoiuala kaitserežiim ei võimalda jahipiirangute seadmist, mistõttu on vajalik Riguldi ranna nimetatud piirkond võtta kaitse alla looduskaitsealana.

3.3. Kaitseväärtuste koondtabel

Tabel 1. Nõva-Osmussaare hoiuala kaitseväärtuste koondtabel

Väärtus	Kaitse eesmärk	Peamised ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
Veelused liivamadalad	Elupaiga säilimine senises ulatuses	Õlireostus; ehitustööd (süvendamine, kaadamine)	Regulaarne merereostuse seire; keskkonnamõju hindamine veeteede ja sadamakohtade süvendamisel	Elupaik säilib soodsas seisundis senises ulatuses
Liivased ja mudased pagurannad	Elupaiga säilimine senises ulatuses	Merereostus; eutrofeerumisest tingitud kinnikasvamine	Merereostuse seire; kinnikasvanud ranna-alade taastamine	Elupaik säilib soodsas seisundis senises ulatuses
Laiad madalad lahed	Elupaiga säilimine senises ulatuses	Õlireostus; ehitustööd (süvendamine, kaadamine)	Regulaarne merereostuse seire; keskkonnamõju hindamine veeteede ja sadamakohtade süvendamisel	Elupaik säilib soodsas seisundis senises ulatuses
Karid	Elupaiga säilimine senises ulatuses	Merereostus; avamere tuuleparkide rajamine	Regulaarne merereostuse seire, keskkonnamõjude hindamine ehitustööde eel	Elupaik säilib soodsas seisundis senises ulatuses
Väikesaared ja laiud	Elupaiga säilimine senises ulatuses	Merereostus, kinnikasvamine; elustiku häirimine	Merereostuse seire, järelevalve, pesitsusaegse liikumispiirangu kehtestamine ning inimeste teavitamine	Elupaik säilib soodsas seisundis senises ulatuses

Rannaniidud ja püsiroht-taimestuga liivarannad	Elupaiga säilimine senises ulatuses	Rannaniitude kinnikasvamine, küllastamisest tingitud häirimine	Rannaniidul karjatamise taastamine, võsa väljaraiumine, roostiku eemaldamine	Elupaik säilib soodsas seisundis senises ulatuses
Lood ja kadastikud	Elupaiga säilimine senises ulatuses	Kinnikasvamine	Karjatamine, võsa- ja puude raie	Elupaik säilib soodsas seisundis senises ulatuses
Püramiid-koerakäpp	Elujõulise populatsiooni säilimine peamises kasvukohas	Kasvukohtade kinnikasvamine, metssigade kahjustused	Niitmine, võsa raiumine, männinoorendike valgustus- ja harvendusraie; peamiseid kasvukohti ümbritsevate tarade korrashoiu tagamine; maaomanike teavitamine	Säilib püramiid-koerakäpa elujõuline populatsioon
Soohiilakas ja muguljuur	Liikide arvukuse säilimine	Kasvukohtade kinnikasvamine, metssigade kahjustused	Niitmine, karjatamine, võsa raiumine	Arvukuse säilimine ja suurenemine
Karvane lipphernes	Liigi arvukuse säilimine	Elupaiga kahjustamine (otsene oht puudub)	Kasvuala kahjustamise vältimine	Liigi arvukus säilib ja kasvab
Kõre	Kõrede levik rannaniitudele	Hara kõreasurkonna elupaiga kinnikasvamine, mille tulemuseks on madal arvukus olemasolevas asurkonnas	Karjatamine ja niitmine ning võsa ja roo eemaldamine nii Hara kõre püsielupaigas kui piirneval rannaniidul	Kõre edukas sigimine ja stabiilse asurkonna kujunemine, mis hõlmab ka hoiuala rannaniite

Merisiig, lõhe jõesilm, võldas	Asurkond on stabiilne	Merekeskkonna seisundi halvenemine	Lokaalseid kaitsemeetmeid pole võimalik rakendada	Elujõulise asurkonna säilimine
Kaitstavad haudelinnu- liigid	Stabiilne arvukus	Poollooduslike koosluste kinnikavamine, pesitusaegne häirimine	Poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine	Arvukus säilib
Rändveelinnud (aul, sõtkas, hahk, musvaeras, tõmmuvaeras, viupart, valgepõsk- ja mustlagle, jää- ja rohukoskel) ja kurvitsalised	Läbirändava te veelindude ja kurvitsaliste arvukus on stabiilne või kasvav	Merereostus, toitumistingimuste halvenemine peamistes koondumiskohtades; lindude häirimine pesitsusperioodil; sügisjaht vee- ja rannikulindude olulisemates koondumiskohtades	Merereostuse alane järelvalve ja reostuse kiire likvideerimine; rändevaatlused veelindude arvukuse muutuste jälgimiseks; kaitsekorra muutmine rändeaegse jahikeelu kehtestamiseks (10. septembrini)	Arvukuse säilib

IV Põhiväärtuste säilitamisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud tegevuste planeerimine

4.1. Tegevuskava 2010-2014

Kaitsekorralduslikud tegevused on jagatud kolme prioriteetsusklassi vastvavalt tegevuse olulisusele.

Esimene prioriteet (I) – hädavajalik tegevus; tegevus, mis on suunatud väärtuste säilitamisele ning toimiva ohuteguri kõrvaldamisele;

Teine prioriteet (II) – vajalik tegevus; tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ning potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;

Kolmas prioriteet (III) – soovituslik tegevus; tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 2. Nõva-Osmussaare hoiuala kaitsekorralduskava tegevuskava 2010-2014. aastaks

Jrk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Elluviija	Prioriteet	2010	2011	2012	2013	2014	Tegevuse maksumus kokku
1	Linnustiku kesktalvine lennuloendus	Tulemusseire	KA	I			100000			100000
2	Linnustiku hilissügisene ja varakevadine lennuloendus	Tulemusseire	KA	II			50000			50000
3	Kaitsealuste taimeliikide inventuur hoiuala maismaaosas	Tulemusseire	KA	II				30000		30000
4	Ohustatud taimekoosluste seire	Riiklik seire	KA	I						

5	Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire	Riiklik seire	KA	I						
6	Riiklik seire: saarmas ja kobras	Riiklik seire	KA	I						
7	Randa uhutud veelindude loendus (RULL)	Riiklik seire	KA	I						
8	Kesktalvine veelinnuloendus	Riiklik seire	KA	I						
9	Rannikumere seire	Riiklik seire	KA	I						
10	Ohtlike ainete seire rannikumeres	Riiklik seire	KA	I						
11	Põhjakoosluste seisundi seire	Tulemusseire	KA	I	25000				25000	50000
12	Kaitstavate haudelinnuliikide inventuur valitud elupaikades	Tulemusseire	KA	II					50000	50000
13	Arktiliste veelindude vaatlused Põõsaspea neemel	Uuring	KA	I				500000		500000
14	Tiigikonna asurkonna geneetiline uuring	Uuring	KA	III		30000	30000	40000		100000
15	KKK tulemuslikkuse hindamine (2014)	Muu	KA	I						
16	Püramiid-koerakäpa kasvukohtade taastamine ja hooldus	Liigi elupaiga taastamistöö	KA	I	10000	10000	10000	10000	10000	50000
17	Kõre elupaiga taastamine rannaniidul	Liigi elupaiga taastamistöö	KA	I	70000					70000
18	Kõre elupaiga hooldamine rannaniidul	Liigi elupaiga hooldustöö	KA	I		50000	50000	50000	50000	200000
19	Pool-looduslike koosluste karjatamine, niitmine, vajadusel võsaraie; karjaaedade rajamine	Koosluse hooldustöö	KA	I	50000	50000	50000	50000	50000	250000

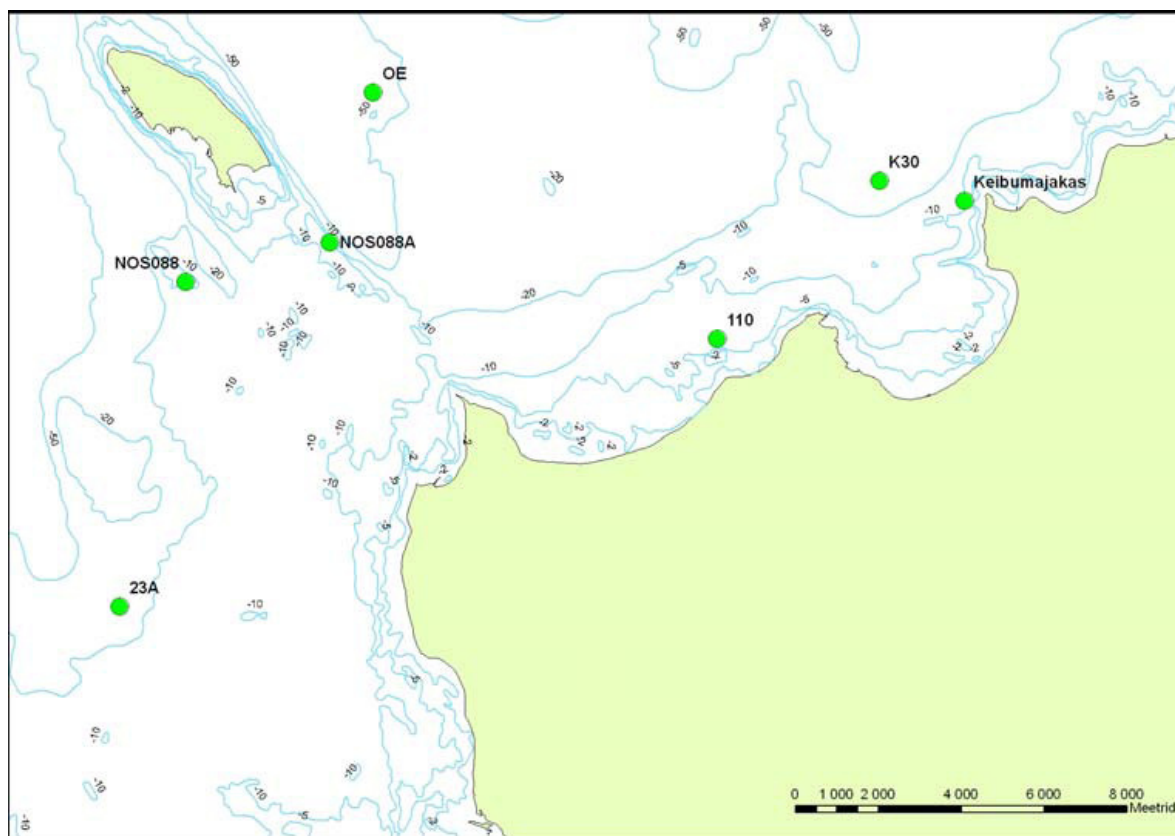
20	Kariloomade ja tehnika soetamine kõre elupaiga hooldamiseks	Tehnika/Loomade soetamine	Huvilised	I	100000						100000
21	Hooldusraied metsaaladel käpaliste kasvu alal valgustingimuste parandamiseks	Muu koosluse seisundit parandav töö	Huvilised	III							
22	Otse Hara lahte suubuva kraavi loodusliku voolusängi taastamine selle suudmeosas	Muu	Huvilised	III							
23	Nõva-Osmussaare hoiuala voldiku koostamine	Trükiste väljaandmine	KA	I		20000					20000
24	Hara matkaraja tähistamine ja väljaehitus: paigaldatakse teabetahvel ja ehitatakse linnutorn	Radade ja puhkekohtade rajamine/likvide erimine	Huvilised	II				35000			35000
25	Prügikoristamise talgute korraldamine	Radade ja puhkekohtade hooldamine	Huvilised	II	3000	3000	3000	3000	3000		15000
26	Kaitseala tähistamine, paigaldamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	I				4000			4000
27	Küllastajaid teavitavate infotahvlite paigaldamine (3)	Infotahvlite rajamine/likvide erimine	KA	I		21000					21000
28	Kaitseala tähistamine hooldamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	I		1000	1000	1000	1000		4000
29	Küllastajaid teavitavate infotahvlite hooldamine	Infotahvlite hooldamine	KA	I			1000	1000	1000		3000
30	Seirelennud merereostuse avastamiseks (Politsei- ja Piirivalveamet)	Muu		I							

31	Regulaarsed reidid keskkonnavalaste rikkumiste avastamiseks (KKI)	Muu		I						
32	Haapsalu-Noarootsi Ramsari ala moodustamine, mis hõlmab Silma LKA, Osmussaare MKA, Nõva-Osmussaare HA (2010)	Muu	KA	I						
33	Riguldi looduskaitseala moodustamine 2011	Muu	KA	I						
34	Neugrundi madala kaitse alla võtmine 2010	Muu	KA	I						
35	VV 28.02.2006. a määruse nr 59 "Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas" täiendamine hoiuala kaitse-eesmärkide osas	Muu	KA	I						

4.1.1. Teadustöö ja seire

Arvestades hoiuala asendit lindude Ida-Atlandi rändeteel, on esmase tähtsusega jälgida veelindude arvukuse ja merekeskkonna üldise seisundi muutusi.

Käesoleval kaitsekorraldusperioodil on vajalik läbi viia arktiliste veelindude rändeloendus Põõsaspea neemel, kasutades võimalusel rände jälgimiseks radarit. Kuna Põõsaspea ning Osmussaare vahelt rändab hinnanguliselt läbi vähemalt 20% piki Läänemerd rändavatest veelindudest (Ellermaa & Pettay, 2005), on nimetatud uuring vajalik Loode-Euroopas talvituvate veelindude arvukuse muutuste jälgimiseks.

Kaart 2. Merekeskkonna seisundi hindamiseks valitud seirejaamade asukohad. Seirejaamade asukohad valisid Eesti Maaülikooli ning Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi teadlased, arvestades põhjakoosluste iseloomu ning veelindude tähtsmate toitumisalade paiknemist.

Lisaks merelinnustiku inventuurile on vajalik omada ülevaadet põhjakoosluste seisundist merelindude peamistel toitumisaladel. Kasutatava meetodika töötas TÜ Eesti Mereinstituut välja 2008. aasta suvel (Orav-Kotta, 2008), seire läbiviimiseks on vajalik välitööperioodil koguda andmeid 5-7 seirejaamast. 2009. aastal viidi läbi pilootuuring. Põhjakoosluste seisundi seiret tuleb korraldada 5-aastase intervalliga.

Riikliku seire raames on prioriteetne jätkata seniseid pikaajaliste andmeridadega seireprogramme: randa uhutud veelindude loendust (RULL) ning kesktalvist veelinnuloendust.

Hoiualal pole läbi viidud kaitstavate taimeliikide ülepinnalist inventuuri, mistõttu mõnedest piirkondadest on teave liikide esinemise ja populatsioonide seisundi kohta puudulik. Inventuur on vajalik liikide kaitse korraldamiseks ja kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamiseks.

Vajalik on tiigikonna hoiuala asurkonna geneetiline uuring. Asurkond on kogu ülejäänud Eesti tiigikonna asurkonnast täielikult isoleeritud ja väga lokaalne. Tegemist võib olla unikaalse asurkonnaga, mida tuleb edaspidi paremini kaitsta.

4.1.2. Maastike ja pool-looduslike koosluste hooldamis- ja taastamistööd

Hara lahe ääres on vajalik kinnikasvanud rannaniidualade taastamine. Noarootsi poolsaare põhjarannikul on vajalik esimesel kahel aastal tugevasti roostunud ja põõsastunud alade niitmine jäätmaaniidukiga (purustamine). Rannaniitude taastamiseks on vajalik nendel aladel alustada karjatamist. Arvestades looduslike tingimusi, on kõige perspektiivsem Vööla tammist ida poole jäävate alade taastamine. Samuti on taastamist vääriv tammist vahetult lääne poole jääv rannaniit. Telise neeme ümbrus on taashooldamiseks vähemperspektiivne, kuna seal puuduvad ligipääsuteed ning rannaniidud on tugevasti põõsastunud ja roostunud. Taastamisjärgselt on vajalik tagada karjatamiskoormus vähemalt 1 loomühik hektari kohta.

Kaaluda tuleb otse Hara lahte suubuva kraavi loomuliku loodusliku voolusängi taastamist selle suudmeosas.

4.1.3. Metsanduslikud tööd

Kaitsekorralduslikult on otstarbekas maaomanikel lubada harvendus- ja valgustusraiet Linnamäe-Riguldi maanteest mere poole jäävatel metsaaladel. Nimetatud alal asuvad mitmete kaitsealuste käpaliste kasvukohad. Samuti on otstarbekas lubada hooldusraiet Telise neemest ida poole jäävas metsaosas.

4.1.4. Loodusõppe- ja puhkemajanduslikud tööd

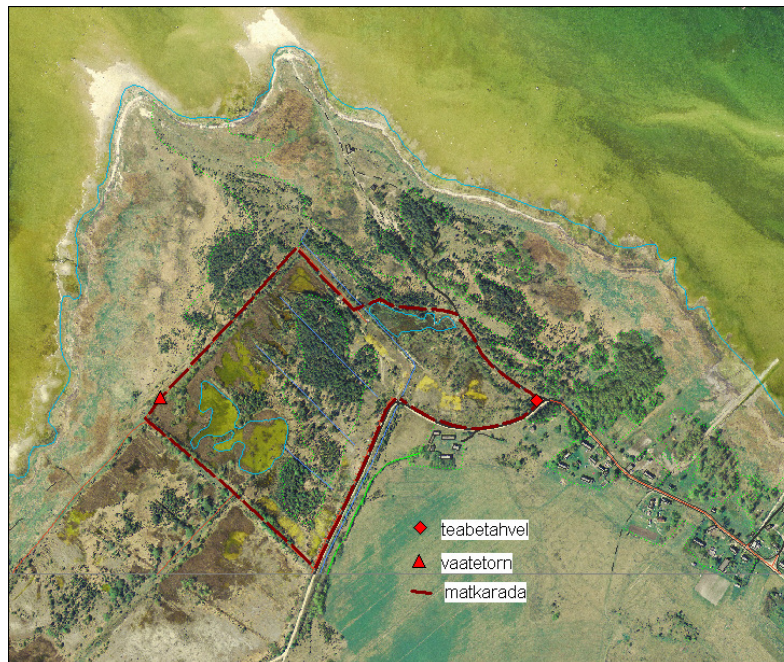
Vaatamata Nõva-Osmussaare hoiuala rahvusvahelisele tähtsusele, on hoiuala seni tagasihoidlikult tutvustatud. Laiemale avalikkusele suunatud teabepäevade korraldamiseks sobivad kõige paremini Roosta puhkeküla, Dirhami sadam, Põõsaspea neem ja Peraküla puhkeala. Vajalik on erinevate huvigruppide (nt surfajate, harrastuskalastajate, veemootorsõidukitega liiklejate, paraplaaniga sõitjate, purjetajate, seiklusturistide) looduskaitseline teavitamine, et vältida kaitsekorra rikkumisi. Teabepäevad on otstarbekas korraldada Keskkonnaameti, Riigimetsa Majandamise Keskuse ning Keskkonnainspektsiooni koostöös.

Info hoiualal paiknevate külastusobjektide kohta on vajalik muuta kättesaadavaks Interneti kaudu (eesti, vene ja inglise keeles), aga ka majutusasutustes ning sadamates. Külastajaid on vajalik teavitada Looduskaitseadusest ning teistest õigusaktidest tulenevatest piirangutest (nt mootorsõidukiga liiklemise keeld väljaspool teid) ning looduses liikumise heast tavast. Eriti oluline on tähelepanu pöörata ebaseaduslikule rannas ja veepiiril liiklemisele, mis kahjustab rannikumaastikke.

Kooliõpilaste keskkonnateadlikkuse parandamiseks on soovitatav korraldada talguid mererannikul oleva prügi koristamiseks. Võimaliku talgukohana tuleb kõne alla eeskätt Hara küla ning Riguldi jõe suudmeala ümbrus.

Ala rahvusvahelise tähtsuse tõttu on oluline tutvustava voldiku koostamine eesti ja inglise keeles.

Külastuse paremaks suunamiseks Hara külas on kohalike ettepanekul planeeritud matkarada, mille rajamist finantseerib maaomanik. Hara matkarada võimaldab tutvustada rannaniitude taastamist, vee- ja rannikulinde ning looduskaitsealuseid kahepaikseid (kõret, tiigikonna). Samuti võimaldab matkarada tutvustada lähipiirkonnas kasvavaid käpalisi jt kaitstavaid taimeliike. Kuna lähipiirkonnas asub Noarootsi vallavalitsusele kuuluv Hara sadam, mille taastamine on planeeritud valla arengukavas, on ette näha külastuse olulist suurenemist piirkonnas. Planeeritava matkaraja marsruut, teabetahvli ning vaatetorni asukoht on toodud kaardil 3. Riguldi rannikule rajatakse omavalitsuse initsiatiivil ligipääs mererannale koos parkimis- ja puhkekohaga. Väljaarendatud infrastruktuur võimaldab vähendada külastuse hajumist.

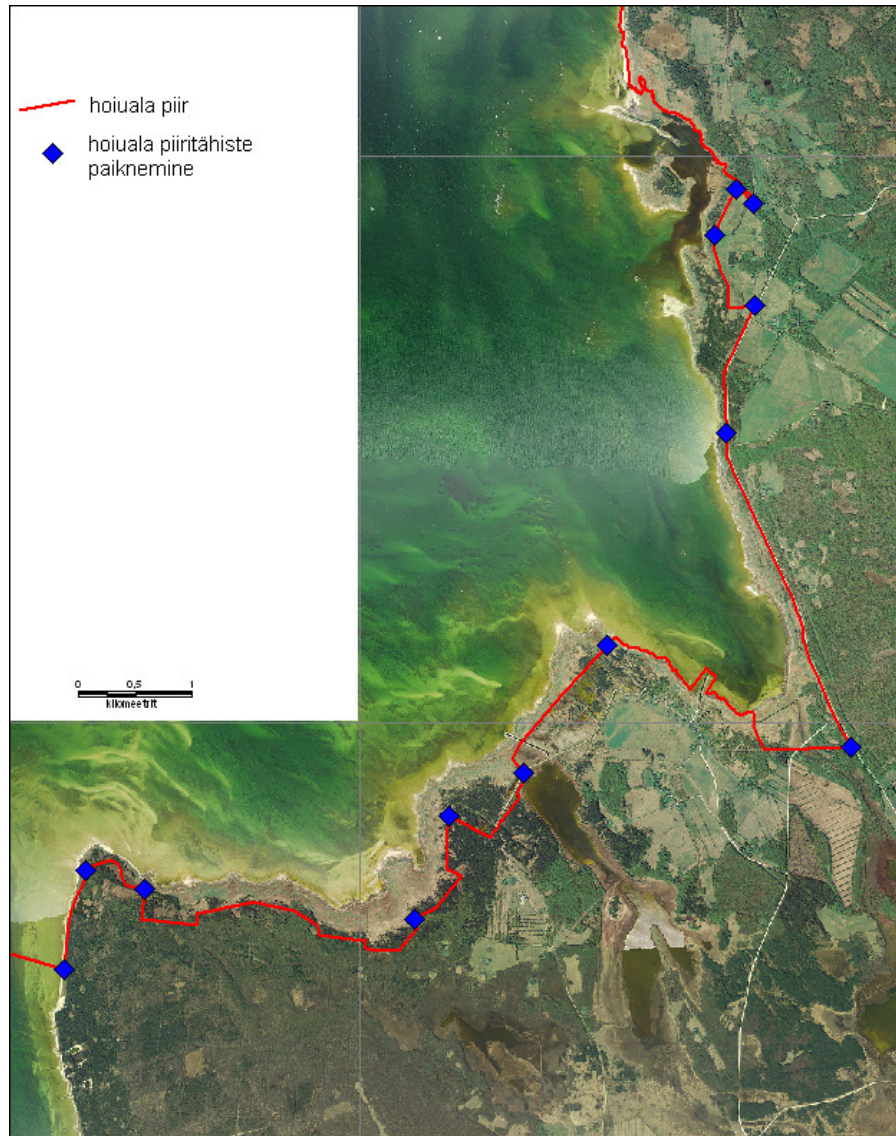
Kaart 3. Planeeritav Hara matkarada.

4.1.5. Infotahvlite koostamine, infotahvlite ja kaitseala tähiste paigaldamine ning hooldamine

Linnamäe – Riguldi tee äärde, kuhu Noarootsi vallavalitsus plaanib rajada parkla, Roosta Puhkeküla randa ning Dirhami sadamasse on vajalik paigaldada hoiuala loodusväärtustest ning kaitsekorrast teavitavad infotahvlid koos kaardimaterjaliga. Infotahvlitele pandav informatsioon peab olema ka inglisekeelne ja soovitatavalt rootsikeelne, kuna piirkonda külastab suvekuudel arvukalt välisuriste ning Dirhami sadamat sadu välismaiseid purjekaid.

Hara matkaraja rajamisel on vajalik paigaldada siia 1-2 infotahvlit (parklasse ning linnutorni külge).

Hoiuala maismaaosa olemasolev tähistus on piisav (kaart 4). Vajalik on tähiste asendamine vastavalt vajadusele.

Kaart 4. Nõva-Osmussaare hoiuala välispiiri tähiste asukohad.

4.1.6. Valitsemine ja järelevalve

Valitsemisega seotud tööd on käesoleval kaitsekorraldusperioodil kõige prioriteetsem tagada tõhus järelevalve merereostuse avastamiseks. Siinse mereala kaitsel on keskse tähtsusega regulaarsete reidide läbiviimine merereostuse avastamiseks (Keskkonnainspeksioon, Politsei- ja Piirivalveamet). Vähemalt kord aastas on vajalik korraldada merereostuse teemaline ümarlaud, kus osalevad Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnaameti, Keskkonnainspeksiooni, Politsei- ja Piirivalveameti ja teadlaste esindajad ning kalatraalerite kaptenid. Oluline on järelevalvet tegevate asutuste informeerimine merelindude peamistest koondumiskohtadest.

Hoiuala mereala piir on vajalik kanda ametlikele merekaartidele, et selle kaudu teavitada veesõidukitega liiklejaid. Merekaartide uuendamiseks on vajalik edastada hoiuala välispiiride koordinaadid Veeteede Ametile.

Ressursside nappuse korral peavad seirelennud keskenduma hoiuala põhjaosale (Dirhami, Põõsaspea, Osmussaare, Nõva ja Keibu lahe ning Neugrundi madaliku ümbrusele). Nimetatud piirkonnas on õlireostuse tekkimine ning rannikule sattumine kõige tõenäolisem.

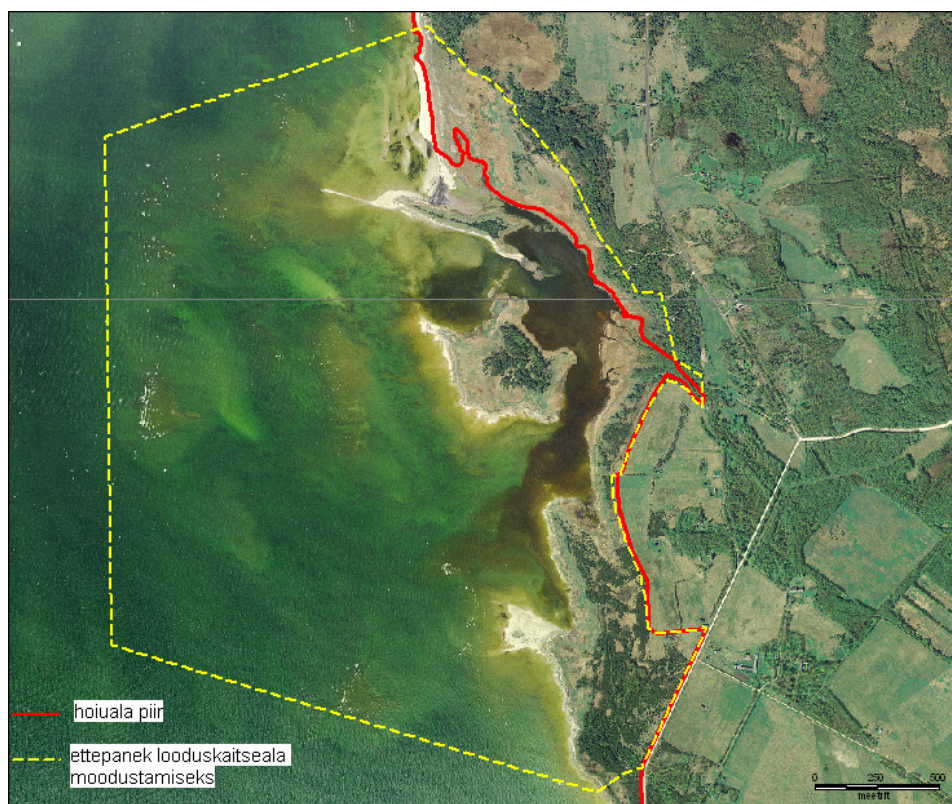
4.1.7. Ettepanekud kaitse-eesmärkide, kaitsekorra ja välispiiri muutmiseks

4.1.7.1. Ettepanek Riguldi looduskaitseala moodustamiseks

Vajalik on Riguldi looduskaitseala moodustamine. Loodava kaitseala kaitse-eesmärgiks on Eesti ühe olulisema kurvitsaliste rändepeatuspaiga kaitse. Samuti on ala kaitse eesmärgiks Loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpide kaitse: veealused liivamadald (1110), liivased ja mudased pagurannad (1140), karid (1170), väikesaared ning laiud (1620), rannaniidud (1630*), kadastikud (5130), alvarid (6280*).

Ettepanek on kehtestada kogu alal piiranguvööndi režiim. Lindude häirimise vältimiseks rändeajal on vajalik kehtestada kogu kaitsealal jahikeeld 10. septembrini. Keeluaja lõpp 10. september kattub hanejahi algusega. Uju- ja sukelpartide jaht algab tavapäraselt 20. augustist, seega lükkub edasi vaid pardijahi algus.

Riguldi looduskaitseala piiriettepanek on kaardil 5.

Kaart 5. Planeeritava Riguldi looduskaitseala välispiir.

4.1.7.2. Ettepanek hoiuala kaitse-eesmärkide ja piiri laiendamiseks

Tuleb täiendada Vabariigi Valitsuse 28. veebruari 2006. a määrust nr 59 “Hoiualade kaitse alla võtmine Lääne maakonnas”:

a) kaitse-eesmärkide osas, kuna Nõva – Osmussaare hoiuala kaitse-eesmärkides on nimetatud mitmeid liike, keda tegelikult hoiualal ei esine. Sellised liigid on karvane maarjalepp (*Agrimonia pilosa*), kassikakk (*Bubo bubo*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), nõmmekiur (*Anthus campestris*) ja laanepüü (*Bonasa bonasia*). Nimetatud linnuliikidele puuduvad hoiualal sobivad pesitsustingimused ja neid liike pole hoiualal kunagi esinenud. Kaaluda tuleb soohiilaka (eelnevalt täpsustada leiukohtade esinduslikkust) ja elupaigatüübi kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210) (eelnevalt täpsustada elupaigatüübi esinduslikkust hoiualal) lisamist hoiuala kaitse-eesmärkidesse. Kaitse-eesmärkidesse lisada elupaigatüüp karid (1170), kuna nende esinemine hoiualal

b) piiride osas, liites hoiualale Neugrundi madala. Seal esinevad esindulikud mere-elupaigatüübid (nt karid) ja peatuvad olulised ohustatud rändlindude (nt aulide) kogumid. Neugrundi madal on Osmussaarest kirdes asuv 10-kilomeetrise läbimõõduga meteoriidikraater, mille avastamine oli üks tähtsamaid Eesti geoloogilisi avastusi läbi aegade. Lisaks geoloogilistele väärtustele on nimetatud ala üks olulisemaid veelindude (eriti aulid) koondumisalasid Loode-Eestis ja mereteadlaste hinnangul üks esinduslikumaid karide (Loodusdirektiivi elupaigatüüp) esinemisalasid Eesti vetes (Martin, 2008; Kuresoo & Luigujõe, 2008). Neugrundi meteoriidikraatrit ja seda ümbritseva madaliku loodusväärtusi võib ohustada ehitustegevus (meretuulepargid). Neugrundi madala kaitse alla võtmise põhjendatud ettepanek on võimalik esitada pärast Eesti Mereinstituudi poolt koordineeritava ESTMAR-i projekti (www.sea.ee/estmar, projektijuht Markus Vetemaa) raames tehtud uuringute tulemuste avaldamist. Nimetatud projekt lisab oluliselt teadmisi piirkonnas esinevate kaitseväärtuste kohta. Vastavalt tulemusele saab otsustada, kas kaitstava ala piir oleks ringvalli välispiirini või hõlmaks kaitseala kogu geoloogilise struktuuri. Hoiualaga liitmise kõrval on teiseks võimaluseks võtta Neugrundi madal kaitse alla Osmussaare maastikukaitseala osana, kehtestades piiranguvööndi kaitsereežiimi.

V Tegevuste tulemuslikkuse hindamine

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse analüüsiks on vajalik kõik kaitsealal läbiviidavad tööd ja muud tegevused, nii eelarves kajastuvad kui ka soovituslikud ja mittefinantseeritavad, dokumenteerida ja analüüsida. Tulemuslikkuse kontrolli raames läbiviidava kaitsekorralduskava toimimise analüüsi käigus selgub, kas kasutatud ressursid ja saavutatud tulemused on vastavuses ning kui suures ulatuses on kavas soovitud eesmärgid saavutatud.

Tegevuskavas ettenähtud tegevuste tulemuslikkuse hindamine toimub läbi koosluste ja liikide leviku muutuste jälgimise.

Kaitsekorraldus Nõva-Osmussaare hoiualal on tulemuslik, kui:

- mereelupaigad on säilinud senises ulatuses soodsas seisundis;
- läbirändavate veelindude, eelkõige kaitsekorralduslikult kahe olulisema rändveelinnu auli ja haha, arvukus hoiualal on stabiilne või suurenenud;
- läbirändavate kurvitsaliste arvukus Haversvi rannas on stabiilne või suurenenud;
- vähemalt 25 ha rannaniite ja sellega piirnevat niiduala on heas korras, hooldatud ja madalmurune; kaitsekorralduskava perioodi lõpuks ei tohiks olla vähemalt esimese tähtsuskategooria niidualadel lauspilliroo ja kõrgrohustuga kaetud alasid;
- niidualade haudelinnustiku arvukus on stabiilne või suurenenud;
- Hara rannaniidu jätkuva hoolduse teel on loodud tingimused Hara kõre asurkonna laienemiseks hoiualale jäävale rannaniidule;
- kaitsealuse liigi püramiid-koerakäpa elujõuline populatsioon on säilinud ja teda leidub ohtralt.

Uuringuid ja seireandmeid kasutatakse jätkukaitsekorralduskava koostamisel. Jätkukaitsekorralduskava koostamise aluseks on käesoleva kaitsekorralduskava täitmise analüüs ja tulemuste hinnang ning kava koostamist alustatakse hiljemalt 2014. a.

Kasutatud kirjandus ja alal teostatud uuringud

Ellermaa, M & Pettay, T. 2005. Põõsaspean niemen arktinen muutto syksyllä 2004. Linnut

Kuresoo, A. & Luigujõe, L. 2008. Haapsalu-Noarootsi projektialal ning Neugrundi madalal talvituvate, sulgi ning kevad- ja sügisrändel peatuvate veelindude arvukus ja levikumuster. Eesti Maaülikooli Põllumajandus- ja Keskkonnainstituut, Tartu

Läänemaa Rannakalanduse Selts. 2009. Läänemaa kalanduspiirkonna strateegia 2009-2015. Haapsalu

Martin, G. 2008. Nõva-Osmussaare hoiuala mereelupaikade inventuur. TÜ Eesti Mereinstituut. Tallinn

Ojaste, H. 2004. Püramiid-koerakäpa kaitse tegevuskava

Ojaste, I. 2002. Hea linnupaik – Riguldi (Haversi) rand. - Linnurada 1/2002

Orav-Kotta, H. 2008. Seiremetoodika koostamine merekeskkonna seisundi hindamiseks AEWA projektialal. TÜ Eesti Mereinstituut

Vetemaa, M. 2008. Osmussaare piirkonna kalastiku uuring. Tartu

Lisa 1. Nõva-Osmussaare hoiuala

